

ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ АПК

Досліджено проблеми кредитування сільськогосподарських підприємств в ринковій економіці та особливості кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників Житомищини. Визначається роль та значення кредитних ресурсів в забезпеченні ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств, проаналізовано динаміку отриманих кредитних ресурсів підприємствами агропромислового комплексу Житомирської області.

Постановка проблеми

Специфіка сільськогосподарського виробництва викликає необхідність авансування коштів на відносно тривалий період часу. До отримання доходів основна частина витрат сільськогосподарських товаровиробників, як правило, формується за рахунок кредиту. При цьому слід враховувати значне відставання агропромислового виробництва від інших галузей щодо фондоозброєності праці, надмірний фізичний і моральний знос засобів виробництва, досить низький рівень прибутковості, наявність цінового диспаритету. Все це накладає відбиток на організацію фінансово-кредитних відносин в аграрній сфері. Галузь потребує значних інвестицій, зокрема кредитного забезпечення, фінансової підтримки як з боку держави, так і з альтернативних джерел. Однак практика показала, що стан фінансово-кредитного забезпечення не сприяє ефективному розвитку аграрної галузі.

Аналіз останніх досліджень

Дослідженню теоретичних і практичних питань кредитування аграрних підприємств приділяло значну увагу багато вітчизняних і

зарубіжних вчених. Серед зарубіжних слід відзначити Р. Джоллі, В. Лексіса, П. Роуза, А. Тобіаса, Гейвуда У. Фляйсіга та ін. Досліджують розвиток кредитних відносин у галузі сільського господарства ряд вітчизняних учених — В.М. Алексійчук, П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, П.А. Лайко, П.Т. Саблук, А.М. Стельмашук та інші.

Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом дослідження виступає процес кредитування сільськогосподарських підприємств Житомирської області. У дослідженні були використані такі методи: *статистично-економічний* (аналіз обсягів отриманих ресурсів підприємствами агропромислового комплексу Житомирської області), *абстрактно-логічний* (формування висновків та пропозицій).

Результати дослідження

Сільськогосподарські підприємства потребують значних кредитних ресурсів. Фінансова криза у цій галузі призвела до значного дефіциту ресурсного потенціалу. Відновлення виробничого капіталу можливе тільки у разі формування значних обсягів фінансових ресурсів. Обмеженість власних коштів у сільськогосподарських підприємствах зумовлює пошук зовнішніх джерел фінансування, найбільш можливими серед яких є кредитні ресурси.

На думку більшості вчених, кредитування сільськогосподарських виробників – це форма економічних відносин між суб'єктами кредитної угоди з приводу передачі в тимчасове користування вартості та її повернення.

Кредитування має свої особливості сільськогосподарських товаровиробників. Перш за все, це природно-кліматичні фактори, а саме:

- наявність сезонного розриву між вкладенням коштів та їх надходженням від реалізації виробленої продукції, з терміном погашення до півтора року;
- безперервність процесів відтворення в аграрному виробництві, які не можуть бути зупинені і тому потребують постійного та своєчасного вкладення коштів та своєчасного надання кредитів;
- необхідність тримати в обороті значний запас сировини та матеріалів, що уповільнює швидкість обігу коштів і потребує відповідних форм кредитного забезпечення необхідного обсягу оборотних засобів;
- використання значної частин продукції як сировини для продовження процесу виробництва, що потребує специфічного кредитного забезпечення як за формою, так і за терміном;
- потреба в швидкій переробці або реалізації виробленої продукції, яка не може довгий час зберігатись, що потребує гарантованих видів оплати.

Крім того, мають враховуватися *соціально-економічні* та політичні фактори:

- значне відставання аграрного виробництва від інших галузей народного господарства у рівні фондоозброєності праці, що потребує значного обсягу інвестиційного забезпечення галузі, в тому числі і кредитного характеру;
- надмірний моральний і фізичний знос засобів виробництва, що викликає потребу у значних довгострокових вкладеннях;
- недостатній рівень забезпечення аграрного сектора авансовими платежами, що збільшує потребу в кредитному забезпеченні галузі;
- випередження темпів росту витрат виробництва над темпами зростання реалізаційних цін, в результаті чого виникає диспаритет цін, ліквідація якого потребує значної фінансової підтримки галузі з боку держави;
- вилучення значної частки доходів сільського господарства платежами в бюджет і, особливо, в позабюджетні фонди;
- зростання заборгованості за реалізовану сільськогосподарську продукцію, що потребує вдосконалення системи розрахунків та збільшує потребу в додатковому фінансовому забезпеченні;
- висока ризиковість;
- специфічність застави та зміна її ціни (землі, майна);
- невідповідність ступеня ризику та прибутковості у сільському господарстві порівняно з іншими галузями народного господарства.

Незважаючи на високі ризики галузі, кредитування українськими банками агропромислового комплексу Житомирської області активно росте. Обсяги кредитів, залучених сільськогосподарськими підприємствами області, виросли з 18300 тис. грн у 2000 р., до 129661 тис. грн в 2006 р. або у 7 разів.

На нашу думку, важливу роль у цьому відіграє державна підтримка кредитування аграріїв. Але існуючий механізм часткової компенсації з державного бюджету процентних ставок за кредитами не вирішує проблеми тому, що шанс отримати такі кредити мають лише сильні господарства, які можуть надати заставу. Частка таких господарств області у загальній кількості агровиробників порівняно незначна. А більшість сільськогосподарських підприємств витримати кредитування за повними відсотковими ставками не в змозі. Стримуючим фактором є відсутність ліквідної застави у 95% позичальників. Кредитування АПК залишає проблемним питанням, поки земля не стане об'єктом застави і поки не буде створений ринок землі. Відчутним фактором, що стримує кредитування сільського господарства, є ризики. На думку більшості вчених, сільське господарство залишається найбільш ризиковою сферою економіки для вкладання ресурсів. Світовий досвід вказує на необхідність страхування ризиків в агробізнесі. Наразі для виплати відшкодувань аграріям при настанні страхових випадків фінансова потужність вітчизняних страхових компаній є недостатньою.

Динаміка отриманих кредитних ресурсів підприємствами агропромислового комплексу
Житомирської області*

№ з/п	Райони	Отримано кредитних ресурсів, тис.грн							
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Всього
1	Андрушівський	1879	4864,7	4865	13763	17396	56905	9507,2	109180
2	Бердичівський	1174	5586	4309	4923	3144	21865	24963	65964
3	Любарський	468	2512,8	2442	1617	886	9803,2	4154,2	21883
4	Попільнянський	5280	9110	10569	23152	37366	30596,5	36129,2	152203
5	Ружинський	2283	7041	10100	7840	3653	16649,7	7211,6	54778
6	Чуднівський	175	3080	3016	2772	1392	10207	7539,6	28182
7	Романівський	282	1252,4	1057	1349	905	2165	6130	13140
8	Житомирський	1476	15729,7	5550	5259	18204	58176	9506,7	113901
9	Коростишівський	319	885	995	1468	2250	1734,2	0	7651
10	Новоград – Волинський	935	8260	8260	11115	8701	9315,8	4884	51471
11	Черняхівський	190	840	883	482	165	1511	362	4433
12	Баранівський	139	718,4	787	659	15	265	30	2613
13	Володарськ –Волинський	280	847	847	613	310	215	102	3214
14	Смільчинський	382	1139	1039	1342	1084,4	4180	2345	11511
15	Коростенський	75	1098	2466	576	2057	22525	1910	30707
16	Лугинський	16	551	525	241	0	1120	700	3153
17	Малинський	250	1450	1450	2013	864	1217,4	544	7788
18	Народицький	100	681	524	157	90	198	200	1950
19	Овруцький	358	1581	1581	630	108	2095,6	835	7189
20	Олевський	230	1313	1305	690	798	1130,9	996	6463
21	Радомишльський	705	3197	2532	5882	1510	9935	7325	31086
22	Червоноармійський	409	1199	1139	1381	821	1630,8	749,9	7330
23	Брусилівський	895	4864	3459	9576	2827,5	4788	3536,9	29946
	По області	18300	77800	69700	97500	103656	277029	129661	636076

*За даними Головного управління агропромислового розвитку у Житомирській області

Кредити надаються банківськими установами області. Найбільшими серед них є: «Аваль», «Промінвестбанк», «Приватбанк», «Укресімбанк», «Укрсоцбанк». Лідером з кредитування сільськогосподарських підприємств на Житомирщині є АППБ «Аваль». Станом на 16 травня 2007 року в обласній дирекції АППБ «Аваль» кредитується 269 сільськогосподарських підприємств на загальну суму 70,2 тис. грн. «Промінвестбанк» займає друге місце з кредитування АПК в Житомирській області. Наразі надано сільгоспвиробникам 25 тис. грн кредитів, з яких 62% – довгострокові[2].

Висновок

Проблеми сільськогосподарських підприємств потребують вирішення їх державою. Для поліпшення стану галузі необхідно провести докорінні зміни у чинному законодавстві, створити спеціалізований Державний селянський іпотечний банк, а також спеціалізовані недержавні кредитні установи. Для роз'язання проблеми кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств необхідний комплексний підхід до формування кредитних ресурсів і вдосконалення кредитного механізму.

Перспективи подальших досліджень

В перспективі досліджень є проблеми державної фінансової підтримки сільського господарства, управління проблемними кредитами, удосконалення кредитування сільськогосподарських підприємств.

Література

1. *Колотуха С.М.* Удосконалення кредитування сільськогосподарського виробництва// Економіка АПК–2003 –№6.
2. *Міжигурський А.* Кредитори АПК: патріоти чи камікадзе?// Статус і економічні відомості
3. *Мироненко В.П.* Економічний механізм формування кредитних відносин в умовах розвитку ринку землі// Економіка АПК.–2007.– №2. – 97 с.
4. *Саблук П.Т.* Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання// Економіка АПК.–2007.– №2.– С.3.